

Рецензія на: **БЕЛІНСЬКА Л.С. “НАЦІОНАЛЬНА ПАМ’ЯТЬ
УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ США (ПРОСОПОГРАФІЧНИЙ
АСПЕКТ)”. МОНОГРАФІЯ/ ЛЮДМИЛА БЕЛІНСЬКА. – ЛЬВІВ:
ЛНУ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА, 2015. – 276 с.**

XX століття звернуло увагу гуманітаріїв на дослідження людини як культурного і соціального феномену, з особливостями її суспільної свідомості, психіки, історичної пам’яті. Із 70-х років минулого століття відбувся перехід від “модерного” до “постмодерного” погляду на науку, а в історичних студіях до “антропологічної історії”, яка вивчає індивідуальну та колективну свідомість людей певної історичної епохи. Соціальна історія досліджує конкретні життєві ситуації, переживання та почуття окремої людини, синтезує колективні біографії соціальних груп та спільнот. Історія “повернулася обличчям” до людини в її гуманістичних вимірах, до навколишнього культурного поля, яке створили попередні покоління. Зростає значення історичного наративу, який розглядають як спосіб осмислення минулого. Французький вчений Мішель Фуко спровокував епістологічний злам: “постмодерністське” бачення минулого, яке перенесло увагу дослідника з об’єкта пізнання на суб’єкта.

Культурно-антропологічна історія, що вивчає свідомість та ментальність людини тісно пов’язана з “мікроісторією”. При цьому аналізуються поведінкові практики та долі звичайних людей, соціальних груп. Адже, за Д. Елтоном, “...чим би не займалася історія, вона повинна бути по суті розповідями про змінні долі людей”.

Українська історична наука періоду незалежності, застосовуючи нові методи досліджень: біографічний, інформаційний, глибинне інтерв’ю зі старшими поколіннями, також частково заповнила “білі” і “чорні” плями минулого. Науковці усвідомлюють, що за відомими подіями стоять люди зі своїми думками, емоціями, психологією, ментальністю, настроями, поведінковими комплексами. Вчені надають пріоритет “внутрішньому світу”, “мікрокосму” людини. Окремо заслуговують уваги напрацювання з “гендерної історії”.

Інтерес до долі конкретних людей в історії та культурі спричинив бурхливий розвиток біографістики, просопографії. Це можуть бути індивідуальні і колективні біографії, що розкривають особливості історії окремих територій, важливих історичних епох і розвиток окремих соціальних інститутів.

Активізація просопографічних досліджень в українській історіографії відбулися в 1990-х роках. Пригадую одну з міжнародних конференцій тих же 1990-х роках, коли мого вчителя, професора Степана Макаруча, і мене, польський дослідник З. Мрочка переконував у необхідності українців зосередитись на біографістиці, оскільки у радянський час цей напрям зумисне не вивчався, і таким чином, національна просопографія фактично не була представлена як окремий науковий напрям. Однак, згодом, біографічні проекти з’являються як реконструкції

суспільних змін, в яких діяла і виживала окрема особа, родина, нація, як посттравматичний спогад про пережиті важкі події, вияв культурної і комунікативної пам'яті, як урок історії. Біографічне дослідження, занурене у суспільний контекст, відтворює процес формування та культурно-історичного розвитку регіону в певний історичний період. І саме у такому дискурсі запропоновано читачу монографічне дослідження Людмили Белінської *“Національна пам'ять української діаспори США” (просопографічний аспект)*, що включає в себе і нарративні розповіді, репрезентуючи комунікативну пам'ять, і науково обґрунтовані проблеми національної пам'яті.

Розвиток процесів національного відродження часів незалежності створив передумови для відновлення історичної та культурної пам'яті українського народу, посилив увагу до витоків, джерел біографій конкретних осіб та подій, які не були доступні широкій публіці. Історики, культурологи, філософи шляхом генеалогічних, біографічних досліджень відтворюють нашу історію в гуманістичному дискурсі. Поширеним методом при цьому є нарратив. Нарративні (усні) розповіді про пережиті трагічні, складні ситуації цінуються науковцями як важливе джерело історичних подій. Для оповідача ж нарратив є засобом усвідомлення себе та своїх переживань, своєрідним засобом посттравматичної терапії. Нарратив дає змогу усвідомити те, ким людина є, дістати на поверхню її глибинні установки, стереотипи, бажання, страхи, прагне донести до “Іншого” власні пережиті трагічні моменти, які не можна замовчувати, бо вони важливі також і в історичному дискурсі.

Застосувавши просопографічний метод, Л. Белінська представила історію кількох поколінь галицьких українців, які зробили свій внесок у розбудову української нації, сприяли формуванню національної свідомості у Галичині другій половині XIX – першій половині XX ст. Завдяки логічно продуманій структурі вдалося простежити майже столітню історію родів Кульчицьких і Лужницьких у досить широкому територіальному вимірі та у складних історичних змінах. Монографія умовно поділена на два досліджуваних періоди. Один – мирна, кропітка праця, яка полягала у вихованні дітей, їхніх освітніх, громадських успіхах; інший – коли був зруйнований звичний уклад, втрачено економічний капітал і довелося емігрувати на Захід. 1944 рік став своєрідним “рубіконом”, оскільки Лужницькі і Рудницькі покинули рідний край назавжди. Опинившись у США, Григор Лужницький, його син Олександр й надалі працювали на благо свого народу, відзначившись у релігійному, освітянському, мистецькому, культурному житті. Наступне покоління Лужницьких – Андрей Лужницький – голова товариства українців Швейцарії та філії НТШ у Швейцарії.

Дмитро Кульчицький завдяки фаховій освіті у Віденській школі торгівлі, гідно розвивав кооперативний рух у США; його син Богдан Кульчицький – активний діяч студентського руху у США; Богдан Кульчицький молодший – директор компанії Віннер в Україні, його брат Ярополк, аналітик у Білому домі, а Дмитро Кульчицький – професор університету у Бейруті.

Заслугове схвалення академічний стиль викладу матеріалу, коли прості речі донесені на відповідному науковому рівні, як, зокрема, розділ “Національна та комунікативна пам’ять: формування, трансформація, значення”.

Загалом монографія доводить, що української генеалогічні студії потребують актуалізації. Приклади успішної діяльності українців у світовому просторі допоможуть змінити парадигму культурної пам’яті на оптимістичнішу.

Олексій Сухий